

ИЗВЈЕШТАЈИ

ИЗВЈЕШТАЈ

О РАДУ ИСТОРИЈСКОГ ИНСТИТУТА СР ЦРНЕ ГОРЕ ЗА 1976. ГОДИНЕ

I

Радна заједница

Општи дио

Историјски институт СР Црне Горе основан је јула 1948. године. Уписан је у регистре Окружног привредног суда у Титограду и Републичког секретаријата за образовање, културу и науку. У свом саставу нема организација удруженог рада.

Органи управљања

Историјски институт СРЦГ је самостална самоуправни организација удруженог рада која врши послове од посебног друштвеног интереса.

У Институту, као радној организацији без основних организација удруженог рада, сви радници су носиоци права и обавеза. О свим питањима живота и рада непосредно одлучују у Радној заједници, као и преко колегијално-извршног органа. О одређеним питањима од посебног друштвеног интереса, која су утврђена статутом, одлучују заједно са члановима Радне заједнице и представници оснивача и заинтересованих друштвено-политичких и радних организација из редова Централног комитета Савеза комуниста Црне Горе, Републичке конференције ССРН Црне Горе, Извршног вијећа Скупштине СР Црне Горе, Савеза удружења бораца НОР-а и Друштва историчара Црне Горе.

У току 1976. године одржано је 9 сједница Радне заједнице, од којих 4 са представницима друштвене заједнице.

На сједницама Радне заједнице расправљано је и одлучивано о многим питањима из живота и рада Института, а нарочито: о утврђивању програма рада финансијског плана за 1976. годину, о утврђивању основних праваца истраживања и научног рада Института за период 1976—1980. године, о извјештају о раду и завршном рачуну Института за 1975. годину, о Нацрту и предлогу Самоуправног споразума о расподјели дохотка и личних доходака, о измјени Одлуке о оквиру за одређивање ауторског хонорара и хонорара за објављене радове односно обављене послове, о избору предсједника Радне заједнице, чланова Извршног одбора и Научног вијећа, о именовању Конкурсне комисије и избору директора Института, о резултатима пословања по периодичним обрачунима и неким тежим проблемима финансирања, о времену и распореду годишњег одмора радника Института и др.

Радна заједница је, у складу са одредбама Статута, разматрала и закључила Самоуправни споразум о заједничким основама и мјерима стицања и распоређивања дохотка и расподјели средстава за личне дохотке организација удруженог рада и радних заједница у области научних дјелатности на

подручју CP Црне Горе и изабрала свог представника у заједничкој комисији за спровођење и праћење овог споразума. Затим, Радна заједница је давала своје мишљење и доносила закључке и одлуке о неколико докумената и споразума универзитета „Вељко Влаховић“ у Титограду.

Извршни одбор

Извршни одбор од 5 чланова изабрао је на сједници Радне заједнице од 9. марта 1976. године. Њему је, као колегијално-извршном органу, Радна заједница повјерила одређене задатке и функције. На 4. сједнице Извршног одбора утврђивани су предлози неких општих и سماоуправних аката, као и програма рада и планова за 1976. годину и за период од 1976. до 1980. године. Старао се о спровођењу и извршавању одлука и заључака Радне заједнице, вршио анализу извршења периодичних и годишњих планова рада и финансијских средстава, расправљао рјешавао о појединачној висини ауторских накнада за чланке и прилоге који су објављени у часопису **Историјски записи** у оквирима Одлуке коју је донијела Радна заједница, старао се и предузимао мјере за заштиту и правилну употребу друштвене имовине која је Институту дата на управљање и обављао и неке друге послове у вези са питањима рада и друштвено-економским односима у Институту.

Директор

Досадашњем директору Института др Диму Вујовићу је концем септембра 1976. године истекао четворогодишњи мандат, па је Радна заједница са представницима друштвене заједнице благовремено изабрала Конкурсну комисију и расписала конкурс са именоване“ директора. Конкурс је објављен у дневним листовима „Побједа“ и „Политика“, али се није нико пријавио.

Радна заједница са представницима друштвене заједнице, на сједници одржаној 28. септембра 1976. године, донијела је одлуку да др Димо Вујовић врши дужност директора, а остаје обавеза да се конкурс понови, по могућности што прије, и изврши избор директора.

Стручни органи

Научно вијеће је изабрано на сједници Радне заједнице са представницима друштвене заједнице од 16. 3. 1976. године и сачињава га 7 чланова, и то: др Петар Стојановић, др Милош Милошевић, др Зоран Лакић, др Ђоко Пејовић, др Радоје Пајовић, др Радоман Јовановић и др Димо Вујовић по положају.

У току 1976. године Научно вијеће је одржало једну сједницу и на њој разматрало извјештај о научном раду Института и утврдило закључак у вези с тим, извршило избор др Ђура Вујовића у звање виши научник сарадник, одредило рецензенте за рукописе „Удар“, који је за штампу приредио др Јован Војовић, и „Народна власт у Црној Гори 1941—1945. године“ од др Зорана Лакића и расправљао о још неким питањима унапређења и организације научноистраживачког рада.

Научни сектор је у току 1976. године одржао три састанка и на њима утврђивао предлог научноистраживачког рада за 1976. годину и по тромјесечјима и вршио анализу извршења планираних задатака у току и на крају године, разматрао проблеме издавачке дјелатности, заузимао ставове и утврђивао закључке у вези са писмима Црногорске академије наука и умјетности и других радних организација у вези са избором у Академију, научним скуповима и др.

Поред поменутих послова, и остале организационе јединице, које такође немају правну самосталност, повремено су разматрале свој положај и расправљаде о низу питања од значаја за њих и за Институт као цјелину.

Према нацрту Закона о научним дјелатностима, Научно вијеће чине, по правилу, сви научни радници, радници у организацији удруженог рада, па ће се, кад Закон ступи на снагу, ускладити досадашње одредбе у вези са избором Научног вијећа и послова који му се стављају у надлежност.

Унутрашња организација

У складу са предметом рада, задацима и пословима, у Институту постоје три сектора, и то: Научни сектор, Архив за раднички покрет и Сектор општих и рачуноводствених послова. Научни сектор има Одјељење за историју Црне Горе до 1918. године, Одјељење за историју Црне Горе после 1918. године у Библиотеку.

У овим секторима, који немају својство основних организација удруженог рада, радило је 19 радника, од којих 9 у Научном сектору - 3 у Архиву за раднички покрет, 1 у Библиотеци и 6 у Сектору општих и рачуноводствених послова.

Од поменутих 19 радника, 10 их има високу стручну спрему, од којих су 8 доктори наука, 2 вишу, 3 средњу, 2 су квалификовани, 1 полуквалификовани и 1 без квалификације.

У Институту се већ поодавно уочила потреба да се ангажује неколико млађих научних радника и ради подмлађивања, а посебно да би приступило проучавању турског периода, односа с Албанијом и послјератног периода, али је доста тешко наћи адекватна кадровска рјешења, а још теже обезбједити потребна средства и станове за те раднике. Тај задатак се преноси из године у годину, због чега смо већ дошли до критичне тачке у погледу подмлађивања кадрова, јер најмлађи научни радник има 42 године старости, а с друге стране — и даље остају недовољно одређена ова доста широка подручја истраживања од значаја за изучавање прошлости Црне Горе и њених веза са сусједима. Има изгледа

да у току 1977. године примимо једног приправника који би се, након послједипломских студија, бавио проучавањем односа с Албанијом.

Материјална средства и стамбено питање

Институт се посљедњих година, а нарочито од 1974, суочавао са озбиљним проблемом у погледу обезбјеђења средстава за извршење свог програма рада. Наиме, Институт је претходних година некако хватао крај с крајем, захваљујући преношењу средстава и обавеза из године у годину, а нешто у стању фондова, а од тада је, с обзиром да су средства утврђивана на нивоу из претходних година, стартовао без икаквих „вишкова“ и дошао у тежак материјални положај. Истичемо да је од 1975. године обустављен одлазак научних радника на научноистраживачки рад, што је негативно утицало на извршење планираних задатака, нијесу одобривана службена путовања, нијесу плаћани ауторски хонорари сарадницима, није обављено конзервирање и ламинирање оштећених докумената нити се почело са микрофилмовањем најважније грађе, нијесу укоричене књиге које пропадају итд. Укратко речено, штедјело се на свему и примани су само лични доходи којима радници нијесу задовољни.

Међутим, СИЗ за научне дјелатности је крајем децембра 1976. године интервенисала додатним средствима и колико-толико допринјела да се нагомилане тешкоће олакшају, а посебно да се отвори перспектива да ће се проблеми ове врсте боље и брже рјешавати. Истина, морамо се и ми организовању изборити да се непосредно, отворено и конкретно предузимају одговарајуће мјере радне и политичке одговорности према онима који недовољно афирмишу социјалистички однос према раду и расподјели, тј. мораћемо више и потпуније разграничавати објективне тешкоће од субјективних слабости.

За дјелатност Архива за раднички покрет од 1971. године добијам средства од СИЗ за научне дјелатности СРЦГ и од СИЗ за културу СР Црне Горе. Та средства последњих година су углавном била довољна да се подмире доходи три радника у Архиву и да се обаве неки послови око конзервирања и ламинирања одређене грађе, али општа немаштина Института утицала је те ни ти послови нијесу обављени до краја. Међутим, обавеза Института да прими на рад једног архивисту још увијек се одлаже из разлога што Институт нема за то средства. Посебно је и веома важно питање што се непроцењиво благо Црне Горе из предратног и ратног периода, које се чува у Архиву и које је, због познатих разлога, у доста слабом стању, не микрофилмује. Архиви ове врсте у земљи већ то интензивно чине и обавили су микрофилмовање најважније грађе, па су чак изградити фото и ксеро копије, а оригинале повукли из употребе. За овако важну акцију потребно је обезбјеђивати средства како би се по фазама завршио овај значајни посао. Требало би најмање за три-четири године да се овај посао обави, а по садашњој процјени годишње би требало обезбјеђивати по 40—50 хиљада динара. И питање просторија за смјештај грађе у Архиву није потпуно и трајно ријешено, па би и то требало имати на уму, бар кроз неколико година.

Зграда у којој је Институт смјештен углавном задовољава, али њено одржавање до сада било је озбиљан проблем. Питање електричне инсталације у згради, које је последњих година било у центру наше пажње, биће ускоро потпуно и трајно ријешено, јер је Извршно вијеће Скупштине СРЦГ, б чијем је власништву ова зграда, обезбиједило потребна средства, а надамо се да ће Управа зграда Републичких органа постепено рјешавати и друге недостатке у згради.

Опрема радних просторија је заиста веома оскудна, а и то што

је дотрајало је и налази се у веома лошем стању. Податак да сва наша канцеларијска опрема поодавно нема никакву књиговодствену, а скоро ни стварну приједност, довољно каже. Сматра се да у земљи нема оваквих, па чак ни сличних случајева, Једино нешто вриједе сталаже у Библиотеци и Архиву и апарати за фотолaborаторију. Радна заједница са представницима друштвене заједнице оцјењује да заиста и без устручавања треба енергичније поставити ово питање и тражити да се ријешу, или бар да се опрема постепено замјењује, и то коначно учини за 2—3 године.

Институт има и стамбених тешкоћа. Од 1973. године нијесмо добили ни динара од СИЗ за научне дјелатности за рјешавање стамбених питања. Међутим, захваљујући помоћи Извршног вијећа Скупштине СРЦГ и кредиту Инвестиционе банке Титоград, ускоро ћемо добити један већи стан и након одређене прерасподјеле дјелимично олакшати овај проблем. Но, имајући у виду постојеће тешкоће и потребе за новим кадровима наш стварни захтјев се стално повећава, па би нам требало, и то ускоро, најмање још два-три двособна стана. Додајемо да у садашњем начину финансирања стамбене изградње немамо скоро никаквих могућности да преко фонда заједничке потрошње или на други начин сами рјешавамо ово питање.

II

НАУЧНИ И СТРУЧНИ РАД

Одјељење за историју Црне Горе до 1918. године

Научни радници у овом одјељењу Института радили су на 5 уговорених тема, и то:

1. — Развитак филозофске мисли у Црној Гори од почетка XIX до средине XX вијека.

Ово је тема пројекта **Историја филозофије у Црној Гори** (од почетка XIX до средине XX вијека).

На овој теми радио је др Ђоко Пејовић. Он је у току 1976. године прегледао све неопходне текстове (изворне и писане на основу њих), изузев неколико годишта међуратних листова, које због недостајања финансијских средстава није могао прегледати на Цетињу. Имена прегледаних листова, часописа, алманаха, зборника грађе, књига и других студија насталих од средине XIX вијека до средине XX вијека не само у Црној Гори, заузела би више простора. На основу већ прегледаних текстова могао се започети рад на писању одјељака рукописа. Накнадно извршеним допунама написано не може бити осјетније измијењено.

Циљ рада на овој теми јесте да се систематски изложе и оцијенене сви видови манифестовања човјекове мисли у Црној Гори. Процес еманципације изражавао се у неколико области духовног живота људи. Изузимајући неке Његошеве погледе, о филозофској мисли у Црној Гори у ствари се може само условно говорити, али су нека размишљања, уз најкарактеристичнија обиљежја живота, с разлогом узета у обзир.

Рад на теми је углавном приведен крају. Написани су одјељци о схватањима Петра I и Петра II, о основним начелима народне филозофије, о неким питањима религијске филозофије, о размишљањима у области педагогије и психологије, о проблемима етичких схватања, о одјецима разних филозофских учења и развоју марксистичке филозофске мисли у Црној Гори.

Укупно је написано 11 одјељака са преко 150 страница текста.

Преглед развоја мисли у неколико области духовног живота Црногораца представљаће карактеристичан прилог познавању културног наслеђа на њиховом подручју. Чињеница је да је европска филозофска мисао једна у чему могла имати свој одјек у Црној Гори. Животно искуство и сазнања људи у њој, с друге стране, скоро искључиво су добијали значај проблема у истраживањима

других, што је, с обзиром на ниво живота Црногораца, и разумљиво.

2. — Настава филозофије у школама

На овој теми, која је исто у склопу пројекта **Историја филозофије у Црној Гори**, такође је радио др Ђоко Пејовић. Он је у другој половини 1976. године истраживао грађу и написао текст (наставни планови и програми, наставни кадар, уџбеници, ниво и мјесто наставе предмета у систему образовања и виспитања). Ово је посљедња тема пројекта „Историја филозофије у Црној Гори“. — Претходно су прегледани сачувани планови и програми наставе филозофије средњих општеобразовних и стручних школа у Црној Гори и Боки Которској од 1869. до 1941. године, за које је вријеме она у њима и извођена. Прегледани су и карактеристичнији школски извјештаји неких школа, уџбеници и сачувани дневници рада. Нађени су и извјесни подаци на основу којих су се могли приближно утврдити стручни ниво наставног кадра и идејна оријентација појединаца. Расположена грађа, у већем дијелу објављена у разним видовима (извјештајима, табелама, књигама), увелико је морала утицати на обим и структуру рукописа — девет одјељака са укупно око 40 страница. — Остаје још само да се прегледају неки дневници рада III и IV разр. Цетињске богословије, уколико буду сачувани.

Послије углавном завршеног рада на овој теми има разлога рећи да су постигнути резултати оправдали њено уношење у програм и уговарање. Чињеница је да је настава филозофије — филозофске пропедвике — извођена под различитим политичким и другим околностима образовног и всапитног рада школе (једино на Цетињу и у Котору до 1918. године). Значај ове наставе у мање или више различитим системима образовања (у Црној Гори, Аустро-Угарској и Југославији) посебно

је требало оцјењивати узимањем у обзир више чинилаца: континuitета и обима nastave, способности и погледа на свијет наставника, мјеста nastave овога предмета у односу на програм религијске nastave и nastave хришћанске моралке, чији се програм повећавао на штету градива филозофске пропедевтике. Укидањем nastave овога предмета у VII разреду гимназије, на примјер, онемогућено је учење етике и социологије у VIII. Прогресивно расположење великог дијела школске омладине и политичке прилике у земљи, нарочито од 1934. године, кад је таква промјена извршена, имали су у томе одговарајућу улогу Образовни значај nastave овог предмета увелико је умањиван системом контроле у њеном извођењу.

Поред рада на поменутих уговореним темама, др Пејовић је припремио и текст **Стварање државе и јачање јединства црногорских и брдских племена** (крај VIII — средина XIX вијека), објављен у монографији **Црна Гора**, издање Књижевних новина, Београд 1976, стр. 217—247.

Пејовић је такође по дужности предсједника Одбора за припрему симпозијума **Патријархално друштво и култура**, у организацији Црногорске академије наука и умјетности, написао текст о проблемима изучавања племенског друштва у Црној Гори (25 куцаних страница).

Пејовић је члан два међуакадемијска одбора (о богомилству у свјетлости нових истраживања и Националног комитета за балканолошка истраживања), као и два одбора у ЦАНУ (за издавање историјске грађе и припрему научног скупа о великој источној кризи).

3. — Спољна политика Црне Горе 1856 — 1860

На овој теми је радио др Радоман Јовановић. Ради се о времену изузетно важном за спољнополитичку афирмацију Црне Горе. С обзиром да је Црна Гора у овом периоду, из много разлога, била,

добрим дијелом, у средишту интересовања европске дипломатије, морао је проучити многе изворе страног поријекла, прије свега: француске, руске и аустријске. За такав посао било је потребно и знање језика, у чему је оскудан, и доста времена. Због тога је био принуђен да се сналази и туђом помоћи испомаже. Ипак је свој рад у основи завршио. Због недостатка финансијских средстава није могао снимити француске документе, па је користио преписе Гргура Јакшића, према којима се треба са обзиром да није користио у потпуности француску архивску грађу, рад је написао на основу домаће и руске грађе и дјелимично аустријске. Такав какав је, није спреман за штампу, па би на њему требало још да се ради.

Поред рада на поменутој уговореној теми, обавио је и многе друге послове научног и стручног карактера.

У току 1976. године Јовановић је објавио радове:

а) „Црна Гора и Србија за вријеме анексионе кризе 1908—1909“, у зборнику „„Велике силе и Србија пред први светски рат“, Српска академија наука и уметности, Београд 1976.

б) У монографији „Црна Гора“, која је изашла у издању Књижевних новина, написао је текст о периоду 1852—1878.

в) Написао је и објавио неколико биљежака и приказа у „Историјским записима“.

Као члан делегације историчара СРЦГ одржао је три предавања историчарима СР Македоније (Штип, Битољ, Скопље).

Као бивши члан Југословенско-совјетске комисије историчара био је обавезан да напише текст о изучавању црногорско-руских односа. Тај текст (1,5 табака) предао је совјетском дијелу Комисије, и он ће, како је обавијештен, бити ускоро (ако то већ није) објављен.

Обављао је и дужности члана Управе Друштва историчара СР

Црне Горе, учествовао на многим стручним састанцима, вршио дужности научног секретара једног симпозијума.

4. — Историја Црне Горе 1903 — 1918.

На овој теми ради др Новица Ракочевић.

Аутор је наставио са радом из претходне године и упознавао литературу о разним проблемима из историје Црне Горе за наведени период, правио исписе, а посебно за политику Црне Горе према албанском устанку у току 1910. и 1911. године, као и за политику Црне Горе према Албанији за период 1912—1914. године. Најважнији рад који је објавио на поменутој теми јесте исписивање података о разним проблемима црногорске историје за период 1908 — 1914. из микрофилмоване грађе архива у Бечу. До сада је написао исписе, као и увид у литературу и штампу, што му омогућава да одмах приступи писању о појединим проблемима из историје Црне Горе 1903—1918.

Ракочевић је највише времена утрошио у раду на теми „Односи Црне Горе и Аустро-Угарске 1903 — 1914“, а образложење о разлозима закашњења у раду на овој теми дао је прошле године. Смаграо је да ће рад на овој теми бити у потпуности завршен до краја 1976. године, али у томе није у потпуности успио. Прва верзија рукописа износи око 580 писаних страна. Текст је морао редиговати и допуњавати, па му је то нубзелo доста времена. Грађа за ову тему око 75% је на њемачком језику. За куцање је спремно 300 страница, које се односе на период односа међу дјевема државама од 1903. до краја 1919. године. Остало му је још да припреми за куцање око 80 страна.

Ракочевић је објавио у току прошле године три рада, а четврти му излази из штампе ових дана, и то:

а) **Национална политика и политичка мисао у Црној Гори у (ставном периоду 1905—1914. године,**

Историјски институт Београд, Зборник радова, књ. 1 1976, Симпозијум: Ослободилачки покрети југословенских народа од XVI века до почетка I светског рата.

б) **Односи Црне Горе и Србије уочи првог свјетског рата,** Српска академија наука и уметности, Симпозијум: Србија и велике силе уочи првог свјетског рата, Београд 1976.

в) У монографији „Црна Гора“, која је изашла у издању „Књижевних новина“ 1976, објавио је преглед историје Црне Горе 1878—1918.

г) Идеја југословенства у Црној Гори до првог свјетског рата, Зборник радова посвећен 70-годишњици живота професора Јарослава Шидака. Зборник ће изаћи из штампе ових дана.

Написао је и пет биљешки за „Историјске записе“.

— Црна Гора 1878—1903

На овој теми ради др Новак Ражнатовић.

Аутор је у току 1976. године у знатној мјери одступио од предвиђеног плана. Као главно, намјеравао је да напише чланак о односима Србије и Црне Горе 1897 — 1903 (7—8 ауторских табака). Материјал за овај рад највишим дијелом имао је одраније. Међутим, извјесна допунска истраживања требало је да се обаве у архивима на Цетињу. Други важан задатак био је да у архивима на Цетињу врши истраживања за тему „О односима Црне Горе и Албаније 1878—1906“. Узгредно је имао задатак да изврши колационирање грађе и за наведену тему о односима Црне Горе и Србије. За цио овај посао било је предвиђено да ради три мјесеца у архивима на Цетињу. Међутим, због недостатка средстава Института, аутор није боравио ни једног дана на Цетињу, па је због тих околности морао да ради друге послове. На основу материјала којима је располагао написао је чланак „Црна Гора и санстефански мир“ од 45 ауторска табака, који је сада у штампи. Исто тако написао је чла-

нак од 2,5 ауторска табака О односу Аустро-Угарске према спровођењу одлука Берлинског уговора о Црној Гори. Овај рад припремио је за симпозијум посвећен 100-годишњици велике источне кризе (1875—1878) који организује Црногорска академија наука и умјетности за прољеће 1977. године. Чланак је у рукопису.

Осим наведеног, што је све у оквиру главне теме, изучавао је литературу о економском развоју Црне Горе, правне прописе и грађу из архивских збирки у Институту.

Као члан редакције Историјских записа, будући да је био уз уредника једини члан из Института, морао је на одређени начин да се на томе ангажује и преко уобичајене мјере. Између осталог, рецензирао је или редиговао око 500 страница текста и извршио ревизију око 30 ауторских табака. Такође написао је за Историјске записе, два приказа и двије билешке на изашле књиге.

Одјељење за историју Црне Горе послије 1918. године

Научни радници у овом одјељењу радили су на 8 уговорених тема.

1. — Политички живот у Црној Гори 1918—1941

Др Вујовић је у току 1976. године радио и на теми „Црногорска федералистичка странка“.

Пошто се ради о темама из истог периода и исте проблематике, упоредо је радио на обје теме, прије свега када се радило о истраживању ван Титограда. Такав рад му је успорио обраду теме „Црногорска федералистичка странка“, јер се приликом истраживања није задржавао само на подацима који се односе на ту тему, већ је ишао много шире, прикупљајући све податке који се односе на политички живот Црне Горе, што ће у крајњем резултату довести до брже обраде друге теме и знатно скратити вријеме потребно за истраживање.

У току године он је у три наврата провео 47 дана на научноистраживачком раду у Београду, Загребу, Сарајеву и Цетињу.

У Београду је радио у Народној библиотеци, Војноисторијском институту, Архиву СФРЈ, Архиву Београда и Завичајном музеју — Земун. У Народној библиотеци је прегледао међуратну штампу, и то: 1) „Балкан“ за године 1920. до 1925; 2) „Самоуправу“ за године 1920. до 1927; 3) „Политику“ за године 1920. до 1928. У овој библиотеци је прегледао збирку рукописа, трагајући за преписком црногорских политичара и прогласима политичких странака упућених Црногорцима.

У Војноисторијском институту је још једном прегледао грађу која се односи на међуратни период и направио потребне исписе. Овдје је, осим тога, прегледао а затим копирао изјаву Сава Башовића о активности црногорских федералиста.

У Архиву СФРЈ прегледао је фонд Милана Стојадиновића, направио потребне исписе и копирао извјестан број докумената.

У Архиву Београда прегледао је збирку прогласа и трагао за архивом др Секуле Дрљевића. То исто је радио у Завичајном музеју у Земуну. За архивом др С. Дрљевића трагао је и код његове родбине. У Београду је анкетирао и др Павла Дрецуна, који је својевремено био предсједник студентског федералистичког клуба.

У Загребу је радио у Свеучилишној библиотеци, гдје је прегледао сљедеће листове 1) „Хрват“ за године 1919—1926; 2) „Слободни дани“, односно „Дом“, за године 1920—1928; 3) „Обзор“ за године 1922—1927; 4) „Народни вал“ за године 1927—1929; 5) „Народну трибуну“ за године 1925—1927. Из ових листова направио је потребне исписе и снимио неке важније чланке. У овој библиотеци је прегледао и збирку рукописа.

У Сарајеву је радио у Народној библиотеци и прегледао сљедеће новине: 1) „Вечерњу пошту“ за године 1923. до 1927; 2) „Српску ријеч“ за године 1920. до 1925. и 3)

„Народ“ за године 1921. до 1927. Из ових листова правио је исписе и снимии неколико чланака .

У Сарајеву је радио и у Војном суду, гдје је прегледао и направио исписа из предмета са суђења црногорским федералистима које је одржано у Цетињу 1945. године.

На Цетињу је радио у Државном архиву, гдје је прегледао и направио исписе из двије фасцикле Окружног начелства Цетиње и 30 фасцикли Среског начелства Цетиње.

Осим што је пратио текућу литературу која се појављивала а има везе са темама које обрађује, прегледао је све стенографске биљешке Скупштине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца за период до 1929. године (преко 40 књига, које је набављао из Београда, јер их нема у Црној Гори). Из ових стенографских биљешака, осим извесних исписа, копирао је све говоре црногорских федералиста у Скупштини и говоре других посланика држане у вези са исту-пањем црногорских федералиста (око 150 страница).

Пошто је углавном завршио сва истраживања за тему „Црногорска федералистичка странка“ отпочео је са писањем, тако да је већ написао око 150 страница текста. Ако се узме у обзир све урађено, може се рећи да је за ову тему обавио већ 80% посла и остатак посла би могао завршити за пар мјесеци, ако му то дозволе здравље и други послови.

Што се пак тиче теме „Политичке прилике у Црној Гори 1918 — 1941. године“, и за њу је обавио 50% посла, јер је један дио истраживања завршен. На основу тог материјала је у току прошлих година већ написао 6 радова, који су објављени у разним публикацијама на укупно 188 штампаних страница. 1976. години из ове проблематике објавио је рад „Црна Гора у Југославији“, који износи 35 штампаних страница. Дакле, из све проблематике објавио је 223 штампане странице, што значи да је за ову тему обавио значајан дио посла који ће послужити као основа за будућу синтезу.

У току 1976. године објавио је још један рад: »Le Second empire francais et le Montenegro«, који је објављен (на француском) у Annales d l'Institut français de Zagreb 1976.

Осим наведеног, у Институту се ангажовао у раду редакције „Историјски записи“ и другим текућим пословима које му је наметала функција директора установе. Мора се напоменути да му је ово односило доста времена и да је негативно утицало на његов научни рад.

Поред рада у Институту, био је прилично ангажован у раду Црногорске академије наука и умјетности, као секретар Одјељења друштвених наука и члан Предсједништва. Осим текућих послова, који су му такође одузимали прилично времена, уредио је и припремио за штампу један број „Гласника Одјељења друштвених наука“. Као предсједник Научног одбора ангажовао се на организовању научног скупа посвећеног стогодишњици црногорско-турског рата 1876—1878. године. Ангажовао се и у раду неких других одбора и комисија, који раде на припреми научних скупова или других научних пројеката.

Крајем 1976. године појавила се обимна монографија „Црна Гора“, чији је био један од чланова редакције, старајући се о дијелу који се односи на историју Црне Горе (323 штампарске странице), за који је дио ангажовао ауторе, рецензирао и редиговао текстове.

Напомиње се да је у току 1976. године мјесец дана био на лијечењу и да је усљед болести његова радна способност била ограничена.

2. — КИЈ у Црној Гори 1929 — 1941

На овој теми ради др Јован Војовић.

По плану рада аутор је био дужан да обави архивска и друга истраживања за период 1932 — 1937, и то у архивима у Цетињу, Котору, Херцег-Новом, Дубровнику, Сплиту и Архиву Института.

Због недостатка средстава, аутор није био у могућности да врши истраживања ван Титограда.

У Архиву Института завршио је истраживања за поменути период. Осим архивске грађе прегледао је штампу и литературу која се чува у Библиотеци Института („Зборник сјећања активиста револуционарног покрета“, књ. 1—4: „Пролетер“ 1929—1942; неке бројеве листа „Зета“).

Као одговорни уредник часописа „Историјски записи“ припремио је и предао у штампу 4 броја. У вези са тим водио је преписку с ауторима и остало што је везано за часопис. Такође је радио на припреми прославе 50-годишњице „Историјских записа“.

Написао је прилог „Организационо стање КПЈ у Црној Гори 1932. године, који је објављен у „Историјским записима“ 1976/2. и припремио за штампу прилог Неки ставови КПЈ о црногорском националном питању до 1924. године, који је објављен у „Историјским записима“ 1976/3—4. Такође је написао за „Историјске записе“ два приказа и више биљешки. Осим тога, написао је прилог Једно писмо Илије Милкића из 1918. године Л. Д. Троцком (Прилози социјализма).

Извршио је ревизију и израдио регистре за књигу „Напредни омладински покрет у Црној Гори 1918 — 1941“.

Припремио је за штампу рукопис (након рецензија), „Издавачка дјелатност КПЈ у Црној Гори до 1936. године“.

Рукопис „Раднички покрет у Црној Гори до 1918. године“ предао је Балканолошком институту САНУ.

Одржао је два предавања у Македонији на тему — Револуционарни покрет у Црној Гори између два свјетска рата (Педагошка академија у Битољу; Институт за националну историју у Скопљу).

Написао је увод за књигу „Комуне у Црној Гори“ (Црна Гора — осврт на историјску прошлост).

Учествовао је у раду Савјета „Стварања“, Комисије ЦК СК Црне Горе за историју и Припремног

одбора за научни скуп Национално питање у теорији и пракси КПЈ (СКЈ), који организује Црногорска академија наука и умјетности. Затим, узео је учешћа у раду друштвено-политичких организација чији је члан, као и у раду самоуправних органа неколико организација удруженог рада.

3. — Италијанска окупациона политика и окупациони систем у Црној Гори 1941—1943.

На овој теми ради др Радоје Пајовић.

Аутор је за поменути тему извршио прибирање литературе и објављених извора, а још раније је извршио истраживање фондова Архива за раднички покрет при Институту, као и дио архивске грађе италијанског поријекла која се налази у Архиву Војноисторијског института у Београду. Било је планирано да 1976. године настави научна истраживања у Београду, гдје је требало да проведе око два мјесеца, али тај дио плана није могао бити остварен, јер Институт није имао финансијских средстава за научноистраживачки рад.

Добар дио времена у 1976. години провео је у раду на теми „Народноослободилачки фронт у Црној Гори 1941—1945“. Ова тема је раније била пријављена под радним насловом „КПЈ и грађанске снаге у Црној Гори у НОП-у (1941 — 1945)“ и требало је да буде завршена раније. Промјена наслова имала је не само формални него и суштински карактер, тако да је нова тема шира и потпунија, и она ће садржавати највећим дијелом и оно што је требало да обухвати уговорена тема. То је захтијевало добрим дијелом и промјену методолошке концепције рада. За ову тему, која треба да садржи четири главе и опширан увод, написана је прва верзија увода и двије главе, што чини више од половине рада. За ову тему је потребно прегледати један фонд у Архиву Југославије (о Народноослободилачком фронту), али у

прошлој години није било финансијских средстава за то. Планира да коначну верзију овог рада преда до краја јула 1977. године.

Осим рада на уговореним темама, Пајовић је имао и других активности.

У току прошле године написао је и објавио једну публикацију под насловом „Црном Гором 1941—1976“, која је написана за потребе Шестог сусрета резервних војних старјешина Југославије „Братство и јединство“, који је ове године одржан у Црној Гори. Публикација је подијељена учесницима сусрета, а око 2.000 примјерака достављено је свм основним и средњим школама у Црној Гори. Она има 87 штампаних страна.

За едицију Политичке управе ЈНА „Устанак народа Југославије“ написао је текст о тринаестојулском устанку и развиту НОП-а у Црној Гори, обима један и по ауторски табак.

За публикацију Књижевних новина „Црна Гора“ припремио је за штампу прилог који се односи на ослободилачки рат и револуцију. Књига је изашла из штампе, а његов текст има нешто више од три ауторска табака.

За „Историјске записе“ припремио је за штампу чланак „Полов црногорских четника на Неретву“, обима око 60 страна, тј. четири ауторска табака.

Радио је такође на реализацији документарне ТВ серије о ослободилачком рату и револуцији југословенских народа под радним насловом „Велике битке у Југославији“. Учествовао је на бројним консултативним састанцима, а за дио о Црној Гори у НОВ-и написао је синопсис.

Такође је био ангажован у неколико комисија друштвено-политичких заједница на нивоу општине и Републике.

4. — Црна Гора у првој години народноослободилачког рата

На овој теми ради др Ђуро Вуковић.

У току 1976. године он је радио и на теми „НОП у Црној Гори од

средине 1942. до капитулације Италије 1943. године“.

Аутор је на првој теми довршио преглед литературе и нотирао или исписао радове који се односе на тему а објављени су у „Историјским записима“ и „Војноисторијском гласнику“, а крајем године то је урадио и са радовима мемоарског карактера објављеним у едицији „1941—1942 у сјећањима учесника НОВ-е“. (Ову едицију ми смо у Црној Гори добили тек средином јесени 1976. године). У посљедња три мјесеца прочитао је и нотирао или исписао из поменуте едиције све што се односи на његову тему, а то је око 40 радова са преко 500 штампаних страна. Закашњење са објављивањем ове едиције основни је разлог што је и он закаснио са радом о НОП-у у Црној Гори од средине 1942. до капитулације Италије, јер су се морали консултовати радови у тој едицији који се односе на предметну тему, а то је било могуће тек након њеног објављивања. То је било познато Институту, па је због тога и тражено продужење рока за поменућу тему до краја 1977. године, а за тему „Црна Гора у првој години НОП-а до краја 19709. године“, јер се закашњење на првој ланчано одразило и на другу тему. Исписивањем и евидентирањем потребне грађе из поменуте едиције аутор је завршио истраживање на тему о НОВ-и у Црној Гори 1942—1943 и почео писање рада, који треба да буде завршен до краја 1977. године.

И за тему „Црна Гора у првој години НОР-а“ углавном је завршио истраживања, тако да са писањем/може отпочети убрзо по завршетку претходне теме. На ову тему већ је објавио више радова у часописима, који ће уз другу постојећу литературу представљати основу за тај рад.

У 1976. години врло много је радио и био ангажован око ревиизије и суперревизије своје књиге „Ловћенски НОП одред и његово подручје у НОВ-и 1941—1945“, која је изашла из штампе крајем године. У том погледу наступили

су проблеми, јер штампарија код које се књига штампала није била сасвим оспособљена за тако велики рад, па се дешавало да поступе по исправљеним грешкама, али у поступку ревизије исправљајући старе правили су стално нове грешке, и тако је то ишло у недоглед. Био је принуђен да четири пута иде у Параћин и да тамо помаже пуних 12 дана око штампања књиге. Посебан труд уложен је на регистру личних и географских имена, на чему је радио мјесец дана. Но, највећи труд уложио је на сређивању списка погинулих, стријељаних и умрлих бораца НОР-а са територије Ловћенског НОП одреда. Тај посао радио је у 1975. и наставио у 1976. години све до јесени, када је списак дефинитивно предао у штампу. Списак сачињавају имена 2.104 лица, а објављен је на 102 стране штампане петитом. Тај списак сам за себе представља посебан и голем истраживачки подухват. Књига је могла да иде и без списка, али је са њим пуно добила у документарном и научном погледу.

У 1976. години ангажовао се и у вези са „Историјским записима“. Прије свега припремио је за штампу и објавио рад „О елементима грађанског рата у НОР-у“ са којим је крајем 1975. године наступио на научном скупу у Београду у организацији Трећег програма Радио-Београда. Осим тога, редиговао је четири мемоарска рада за „Историјске записе“ (Б. Ђуричковић, Из пете офанзиве на рад у позадини; М. Вицковић, Први општински НОО у Његушима; Саво Лучић и Вуксан Мијатовић, НОО у општини вражегрмској 1942/43. године; Милица Криваћевић-Драговић, О герили у Шаранцима 1942. године), који износе преко 100 страна куцаног текста, а рецензирао рад Слободана Милошевића „Територијалне промјене у Југославији за вријеме другог свјетског рата и питање двовласничких имања“ — 51 страна куцаног текста.

У 1976. години написао је и рад о НОБ у подгоричком срезу 1941 — 1945. на 24 стране куцаног тек-

ста за публикацију „Тито-градрави“. Његово присуство као научног радника у прошлој години осјетило се и на неким другим пословима: био је предсједник комисије за програм наставе историје у основној и средњој школи при Заводу за унапређивање школства СРЦГ, радио у комисији за друштвене науке СИЗ за науку, одржао више предавања војсци на тему о револуционарном покрету и НОБ-и и посебно о историјском развоју Титограда итд.

5. — Настанак и организовање радничке класе у Црној Гори

На овој теми неколико радника Института, уз помоћ Републичког вијећа Савеза синдиката Црне Горе, ради већ неколико година. И у току 1976. наставило се са прикупљањем грађе, што је у складу са нашим вишегодишњим плановима.

6. — Магистарски рад „Стефан Дечански“

Марица Маловић је успјешно завршила овај рад. Тако је положила све испите на послије дипломским студијама, учила грчки језик и све обавезе успјешно завршила. Очекујемо да ће магистарски рад одбранили у првом тромјесечју 1977. године.

Спољни сарадници

По конкурс за финансирање научноистраживачких тема и пројеката за 1976. годину пријавили смо СИЗ за научне дјелатности финансирање 17 тема, што је било у складу са прихваћеним дугорочним планом рада Института 1976—1980. године. Међутим, иако је овакви вид сарадње са истакнутим научним радницима у земљи и начин долажења до готових радова неупоредиво јефтинији и бржи него преко организације удруженог рада, мора се констатовати да нијесмо добили ни динара за

ове послове. Дакле, већ на почетку реализације наших дугорочних планова заостајемо, и то из чисто објективних разлога.

III

НАУЧНИ СКУПОВИ

1. На научном скупу у Братислави — Борба југословенских и чехословачких народа противу реакције и фашизма — узео је учешћа др Јован Бојовић са саопштењем **Сарадња југословенских и чехословачких студената комуниста 1929—1938. године**. Саопштење је предато организатору Симпозијума.

2. — На научном скупу одржаном крајем септембра у Крупњу поводом 30-годишњице савјетовања у Столицама узео је учешћа др Ђуро Вујовић са рефератом **О неким карактеристикама устаничке 1941. у Црној Гори**. Радови са овог скупа биће објављени у посебном зборнику.

IV

ИЗДАВАЧКА ДЈЕЛАТНОСТ

У току 1976. године Редакције часописа **Историјски записи** предала је у штампу 4. броја. Мора се напоменути да „Обод“ много касни у штампању нашег часописа. Тако је, на примјер, од два броја предата у штампу у марту један изашао крајем новембра, а други тек почетком 1977. Остала два броја још су у штампи. Поред ових тешкоћа, Институт и Редакција имају и озбиљног проблема у погледу финансирања Часописа у цјелини, тј. трошкова штампања и исплате ауторских хонорара. Такође има тешкоћа и око ангажовања сарадника. Сматра се да о питањима уређивања финансирања и другог треба тражити боља и трајнија рјешења.

Институт је у току 1976. године штампао два рукописа, и то: „Ловћенски НОП одред и његово подручје у НОР-у 1941—1945“ др Ђура Вујовића и „Напредни омла-

дински покрет у Црној Гори 1918 — 1941“ др Јована Бојовића.

У штампи је рукопис „Четнички и сепаратистички покрет у Црној Гори 1941—1945“ др Радоја Пајовића (очекујемо ускоро да буде завршен).

Институт је 1975. године, а и раније, припремио за штампу још следеће рукописе: „Односи Црне Горе и Србије 1903—1918“ др Новице Ракочевића, „Политички односи Црне Горе са Србијом 1860 — 1878“ др Радомана Јовановића, „Просвјетни и културни рад у Црној Гори 1918—1941“ др Ђока Пејовића, „Берлински конгрес и Црна Гора“ др Новака Ражнатовића, „Издавачка дјелатност КПЈ у Црној Гори до 1936“ др Јована Бојовића, „Организаони развитак КПЈ у Црној Гори 1941“ Павла Милошевића и „Народна власт у Црној Гори 1941—1945“ др Зорана Лакића.

Надамо се да ће, иако су потребна доста велика средства, ускоро изаћи из штампе бар неколико од ових радова и тако постати доступни научној и културној јавности.

V

АРХИВ А РАДНИЧКИ ПОКРЕТ

Радници Архива су току 1976. године пружали услуге научним, културним и јавним радницима, заинтересованим установама, организацијама и појединцима, давањем усмених или писмених информација, омогућавањем рада у Архиву или одабирањем и слањем снимака или преписа потребних докумената. Обављали су и друге административне и техничке послове везане за редовну дјелатност Архива. За потребе заинтересованих установа и организација током године је одабрано, снимљено и ксерографисано неколико стотина докумената. У Архиву је током 1976. на дужи вријеме радило 12 научних радника, док су се десетине других користиле грађом Архива. Радници Архива су обишли неколико општинских центара у Црној Гори у циљу еви-

денције и прибављања архивске грађе. Приновљено је неколико десетина докумената из предратног и ратног периода и сва ова документа су срећна уз израду хронолошко-тематског регистра. Пружена је помоћ учесницима радничког покрета и НОР-а Црне Горе за писање сјећања, а неколико сјећања прибављено је за Архив.

Радници Архива су завршили попис фондова и збирку грађе из свог Архива за потребе публикације „Архивски фондови збирке грађе из Југославије“ коју издаје Савез архивских друштава Југославије.

Највише времена радници Архива су утрошили на преузимању и сређивању послератне архивске грађе републичких друштвено-политичких организација. Тако је преузета архивска грађа Републичке конференције ССРН Црне Горе за период 1945—1958. године. Вођени су разговори са надлежним службама у Централном комитету СК Црне Горе о припремању за преузимање њихове грађе за период од 1952. до 1969. године. Због обима ове грађе, недостатка простора и опреме за смјештај у нашем Архиву, није могло доћи до њеног преузимања. У току године радници Архива су средили комплетну грађу Републичког вијећа Синдиката за период 1945—1962. године.

У циљу заштите грађе извршен је преглед и направљен попис оштећених оригиналних докумената, али због недостатка средстава није било могуће вршити њено конзервирање и микрофилмовање. Предузимане су само редовне мјере заштите од влаге и прашине путем чишћења и стањања докумената у омоте и архивске кутије. У склопу припреме грађе за публикавање вршено је евидентирање необјављених докумената из нашег Архива који долазе у обзир за публикавање. У току године руководиоца Архива Славо Станишић је написао неколико приказа и биљешки на књиге и збирке докумената који третирају проблематику из историје радничког покрета и НОБ-е.

VI

БИБЛИОТЕКА

Библиотека Института има око 18.070 наслова књига и око 9.300 свезака часописа и 118 наслова новина. Заправо, број примјерака књига је и знатно већи, јер од многих књига има по два и више примјерака. Поред домаће литературе Библиотека има и око 5.000 страних књига и часописа. Књиге и часописи набављају се куповањем и размјеном.

У току 1976. године у Библиотеци се радило на планираним задацима. Обављани су текући послови: инвентарисање, обрада књига, услуживање читалаца, праћење библиографије, улагање каталожких листића у каталожки орман. У току године приновљено је 270 књига, у које су урачунати и сепарати. Купљено је свега 12 књига, добијено на поклон 95, а 110 путем размјене. Иако је Библиотека затвореног типа, приступ и рад у њој слободан и омогућен свим културним, научним и јавним радницима, а нарочито ђацима и студентима за вријеме припремања матурских тема, односно семинарских и дипломских радова. Тај број се годишње креће и преко 50 људи.

Треба истаћи да за Библиотеку и лични доходак књижничара не добијамо од СИЗ за научне дјелатности или неког другог ни динара, већ и она и лични доходак књижничара оптерећују средства која се добијају за научноистраживачке задатке. Због тога и нијесмо задовољни приновом, јер често и поједине књиге које су нам неопходне не можемо да набавимо, а да се и не говори о ширим потребама.

VII

ОПШТА И РАЧУНОВОДСТВЕНО-КОМЕРЦИЈАЛНА СЛУЖБА

У току 1976. године ове службе су израђивале или учествовале у раду на неколико самоуправних споразума, општих аката, одлука и докумената, пратиле законске

прописе, старале се о њиховој примјени, као и спровођењу одлука самоуправних органа. Ове службе су благовремено припремале предлоге периодичних и годишњих извјештаја о раду и пословању, водиле прописане књиге, евиденције и документацију и обављале све друге послове који су

им стављени у задатак и надлежност. Оне су такође припремиле 14 сједница Радне заједнице, Извршног одбора и Научног вијећа.

Основни подаци о резултатима финансијског пословања Института у 1976. години јесу:

Према завршном рачуну за 1976. годину.

	1975. год.	1976. год.
1. Укупан приход:	2,190.545,05	2,408.407,00
— од СИЗ за научн. дјелатности СРЦГ	1,513.600,00	2,201.800,00
— од осталих	677.000,00	276.000,00
2. Материјални трошкови (сва утрош. сред.)	414.778,89	353.113,10
3. Амортизација	26.304,58	23.603,42
4. Свега утрош. средства (2+3)	441.083,47	376.716,52
5. Доходак (1—4)	1,749.461,58	2,031.890,48
6. Законске и уговорне обавезе	130.761,45	145.803,05
7. Нето — лични дохоци и хонорари	1,041.048,00	1,189.926,20
— стално запослени	19	19
— ауторски хонорари	52.823,05	88.887,05
— остала лична примања	9.289,05	22.944,40
8. Доприноси из личних доходака	508.866,80	604.711,85
9. Фондови (5—6+7+8)	61.498,28	68.304,88
10. Просјечан број запослених	20	20
11. Основна сред. по набав. вредности	881.412,69	886.886,09
	(стално запослени)	
II Кадровски састав	1975. год.	1976. год.
1. Научни радници	9	9
2. Стручни сарадници	3	3
3. Библиотека, докум. превод	1	1
4. Остали радници	6	6
Укупно	19	19

З А К Љ У Ч А К:

Научно вијеће Историјског института СР Црне Горе у Титограду, на сједници одржаној 18. фебруара 1977. године, разматрало је извјештај о научноистраживачком раду Института у 1976. години године и утврдио следећи

— да су научни радници Института у току 1976. године радили на 10 уговорених научноистраживачких тема и да су сви са мањим или већим успјехом или одступањем извршили утврђене планове рада;

— да су понека одступања била условљена претежно објективним тешкоћама. Наиме, предвиђена научна истраживања нијесу у потпуности могла бити обављена, јер за то није било финансијских средстава све до краја године, а нема сумње да од тога зависи успјех и извршење посла у одређеном року.

Вијеће је, полазећи од стварних тешкоћа које Институт није могао сам ријешити, установило да су научни задаци у 1976. години углавном обављени и резултати задовољавајући, тим прије што је неколико научних радника успјешно обавило и низ других задатака, који су од значаја за науку и културу а нијесу били предвиђени или уговорени. С тим у вези се констатује да је Институт и даље дужан да даје свој допринос нашој историографији и култури и мимо уговорених научноистраживачких задатака, па би и то

требало имати у виду приликом оцјењивања резултата рада.

Вијеће оцјењује да се у току 1976. године направио одређени напредак у погледу објављивања рукописа научних радника Института, или су створени услови за то, па сматра да у том погледу треба улагати даље напоре, како би резултати научних истраживања Института били доступни научној и културној јавности. Такође, треба настојати да се и материјални положај часописа „Историјски записи“ поправи. У том смислу запажене су неке позитивне промјене од стране СИЗ за научне дјелатности СР Црне Горе.

Сматра се да је велика штета што СИЗ за научне дјелатности не издваја средства за теме спољних сарадника, јер се преко њих остварује значајна и корисна сарадња на унапређивању наше историографије, уз готово минималне финансијске издатке.